

Фінін Георгій Іванович, доктор філософських наук, професор, професор кафедри історії, археології та гуманітарних наук,
Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради,
м. Харків, Україна
e-mail: finingeorgiy@gmail.com
ORCID iD: 0000-0002-7437-2996

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ В КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

У статті обґрунтовано важливість формування національної ідентичності в сучасному суспільстві. З'ясовано, що основними завданнями національно-патріотичного виховання в умовах війни є формування у громадян України високого рівня самосвідомості та патріотизму, активної життєвої позиції, національної гідності. Досліджено взаємодію та взаємовплив формування національної ідентичності та процесів національно-патріотичного виховання.

Ключові слова: війна, освіта, світогляд, культура, патріот, національно-патріотичне виховання, національна ідентичність.

Постановка проблеми. Сьогодні Україна стоїть перед викликом збереження власної державної та національної ідентичності. Україна може виступати прикладом болісного та непростого процесу переростання локальних, місцевих ідентичностей, сформованих за умов бездержавності й «розчленованості», у загальнонаціональну ідентичність. При цьому вже після здобуття незалежності набув певної динаміки рух у протилежному напрямі оформлення регіональних самоідентифікацій. Можна стверджувати, що пошук ідентифікаційних моделей виявився складним і до сьогодні не завершеним. Взаємопроникнення різних типів ідентичностей створює складну мозаїку уподобань і орієнтацій, у якій прагнення до закріплення пріоритетів регіональності домінує далеко не завжди. Однак легко спрогнозувати зростання питомої ваги регіональних ідентичностей уже в недалекому майбутньому. Природне прагнення регіонів до забезпечення власної самодостатності, не кажучи вже про ймовірні федералістські й навіть сепаратистські тенденції на місцях, стиму-

люватимуть і зростання регіональної самосвідомості, і кристалізацію територіальних інтересів [1, с. 8].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема розвитку національно-патріотичного виховання й формування національної ідентичності в сучасному суспільстві, закладах освіти та зокрема закладах військової освіти привертала увагу багатьох дослідників. Специфіку національно-патріотичного виховання в освітніх закладах і зокрема закладах військової освіти й інших закладах освіти Сил Оборони України під час російсько-української війни досліджували Л. Олійник, І. Ящук, Н. Казакова, М. Култаєва, М. Триняк [2–5] та ін. Вивченню досвіду організації патріотичного і громадянського виховання молоді та аналізу особливостей розвитку початкової і базової військової підготовки у Великій Британії та Україні присвячено праці Т. Шаравари [6].

Проблемам ідентичності присвячено чимало праць. Узагальненого вираження проблематика ідентифікації набула у філософських працях Т. Адорно, Р. Баумайстера, Б. Вальденфельса, Ю. Габермаса, В. Хесле, М. Хоркхаймера [7, с. 55].

У своїх працях Л. Нагорна досліджує специфіку ідентифікації територіальних складників Української держави та відносин між ними, які здійснено в етносоціологічному та етноконфліктологічному ракурсах [8; 9].

У монографії М. Козловця проаналізовано сучасні західні та вітчизняні теоретико-методологічні підходи до визначення понять «ідентичність» та «ідентифікація», досліджено структуру, форми і механізми конструювання ідентичності. Аналіз діалектики глобального і національного, особливостей прояву і механізмів формування національної й транснаціональної ідентичностей в умовах глобалізації здійснено крізь призму розуміння і тлумачення феномену глобалізації як якісно нового етапу природно-історичного розвитку людства [10].

Аналіз досліджень складає підґрунтя для подальшого вивчення питань, пов'язаних з онтологічними, соціальними, культурними, економічними, побутовими аспектами, що сприяють розвитку й змінам самопізнання та самовизначення людини в суспільстві й пов'язані з процесами виховання. Проте недостатньо розробленою залишається проблема взаємодії процесів національно-патріотичного виховання та формування національної ідентичності.

Формулювання цілей. Метою статті є філософський аналіз та висвітлення основних аспектів національно-патріотичного виховання в контексті формування національної ідентичності.

Виклад основного матеріалу. Національно-патріотичне виховання та формування національної ідентичності мають за мету «становлення самодостатнього громадянина – патріота України, гуманіста і демократа, готового до ви-

конання громадянських і конституційних обов'язків, до успадкування духовних і культурних надбань українського народу, досягнення високої культури взаємин, формування активної громадянської позиції, утвердження національної ідентичності громадян на основі духовно-моральних цінностей Українського народу, національної самобутності. Національно-патріотичне виховання має сприяти єднанню українського народу, зміцненню соціально-економічних, духовних, культурних основ розвитку українського суспільства і держави» [11].

В. Олійник зазначає, що основними завданнями патріотичного виховання молоді в умовах повномасштабного російського вторгнення є формування у молодих громадян України високої самосвідомості та патріотизму, активної життєвої позиції, національної гідності, готовності до виконання конституційного та громадянського обов'язку щодо захисту національних інтересів України. Виховання патріотизму молоді передбачає розвиток патріотичного мислення, патріотичної свідомості, інтелекту особистості для формування активної громадянської позиції, що сприятиме розвитку демократії в Україні, більш широкій залученості до активної громадської діяльності тощо [2, с. 107]. Велику роль у патріотичному вихованні відіграють освітні компоненти гуманітарно-філософського спрямування в закладах вищої освіти. Такими можуть бути (на прикладі історичних спеціальностей) «Історія України», «Історія освіти», «Історія Слобідської України», «Політика збереження історичної пам'яті», «Глобальні проблеми та історія сьогодення», «Українська історіографія», «Археологія та історія Сходу України» тощо [12, с. 45].

Погодимося з думкою дослідників, що навчальний і виховний потенціал кожної дисципліни передбачає формування світогляду, загальної культури і ціннісних орієнтацій, визначає ставлення до різних сторін суспільного життя, соціальних орієнтацій, особистісно-професійного самоствердження, сприяє розвитку творчого потенціалу та інтересу до практичної участі у соціальних перетвореннях, забезпечує усвідомлення того, що кожен особисто здійснює свій конкретний внесок у збереження національної безпеки України, а держава натомість забезпечує безпеку життєдіяльності кожного громадянина. При цьому долаються суперечності між інтересами особи та держави, відбувається поєднання державних, групових та індивідуальних інтересів [3, с. 69].

Водночас під час навчання формуються навички критичного мислення, що підвищує стійкість до ворожої пропаганди та інструментів інформаційної війни. Критичне мислення можна віднести до так званих *soft skills* – «м'яких навичок», тобто особливих надпрофесійних якостей особистості, які допомагають вирішувати питання міжособистісної взаємодії у професійній діяльності. Загалом можна назвати такі навички й цінності, які сприяють форму-

ванню національної ідентичності: критичне мислення (здобувач освіти, а потім і професіонал, повинен завжди скептично ставитися до інформації); здатність до досліджень (пошук інформації, аргументація власної думки з оперттям на факти й докази, уміння відкидати зайве); комунікативні навички; навички роботи в команді; патріотичні погляди [13, s. 45–46; 14, с. 339–340].

Освіта України в цілому та зміст освітніх компонентів зокрема має активізувати весь комплекс смислів української національної ідеї, а також історичної пам'яті. Історична пам'ять – особливий соціокультурний феномен осмислення індивідом, нацією й соціумом свого становища в часі та просторі. Вона є не просто сумою знань, а й каналом передання історичного досвіду, отже, невід'ємним складником ідентифікації особистості, соціальної групи, нації. Не випадково кожна колоніальна влада з метою закріплення свого панівного становища над поневоленим народом намагається знищити його історичну пам'ять, яка живе в глибині народної свідомості й постійно збуджує народ до визвольних змагань [10, с. 61–82]. Історична пам'ять як складник освітнього процесу може відображатися в тематичному плані як явного знання (тобто такого, що усвідомлюється), так і прихованого – через висвітлення долі персоналій минулого, історичних наративів, смислів [12, с. 44].

Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України також ставить перед закладами освіти завдання працювати в таких напрямках, як «громадянсько-патріотичне, духовно-моральне, військово-патріотичне та екологічне виховання як основні складові національно-патріотичного виховання, як стрижневі та основоположні, що відповідають як нагальним вимогам і викликам сучасності, так і закладають підвалини для формування свідомості нинішніх і прийдешніх поколінь, які розглядатимуть розвиток держави як запоруку власного особистісного розвитку, що спирається на ідеї патріотизму, поваги до культурних цінностей Українського народу, його історико-культурного надбання і традицій, гуманізму, соціального добробуту, демократії, свободи, толерантності, виваженості, відповідальності за природу як за національне багатство, здорового способу життя, готовності до змін та до виконання обов'язку із захисту незалежності та територіальної цілісності України» [11].

Національно-патріотичне виховання буде дієвим у тому випадку, коли педагог буде зразком точного і неухильного виконання норм законів та обов'язків. Ми згодні з думкою, що забезпечити національно-патріотичну й правовиховну роботу може тільки людина, яка добре обізнана з основними положеннями юридичної науки, знає методики навчання правовим знанням, формування у студентів правової свідомості, вироблення навичок і вмінь правомірної поведінки. Навички і звички дотримуватися норм законів і мо-

ралі – це закономірний результат свідомого ставлення до виконання своїх обов’язків, дотримання правових та інших соціальних норм» [15, с. 127].

Отже, формування історичної пам’яті, патріотичне та національне виховання є невід’ємним складником національної ідентичності. Ідентичність дозволяє особистості відносити себе до певної спільноти або співтовариства. А. С. Зубенко відзначає, що структура і зміст особистісної ідентичності складаються з широкого набору компонентів: суб’єктивні відчуття й усвідомлення власного тіла, ототожнення себе з кимось іншим (близьким, значущим, необхідним), із групами, цінностями; виокремлення себе з цілого світу; цілісність і темпоральна тривалість власного життя; здатність до самооцінки, світогляд, здатність створювати змісти, здатність дистанціюватися від якоїсь конкретної діяльності та входити в умовну реальність символів і знаків; об’єктивне визнання з боку інших, повсякденний світ, наука й мистецтво, культурні й соціальні норми та стереотипи, цілісність структури світу; фактори, сформовані на перетині суб’єктивного й об’єктивного, самовизначення через набуття компетенції, професійна діяльність [16, с. 12]. Ідентичність формується шляхом ідентифікації – опануванням цінностей культури. Ідентифікація розглядається як один із механізмів соціалізації особистості, за допомогою якої опановуються норми, ідеали, цінності, ролі, моральні якості представників тих соціальних груп, до яких належить індивід. Важлива роль у формуванні ідентичності політичної нації належить ідентифікаційній функції мови [9, с. 234; 17].

М. Козловець стверджує, що сучасні підходи до ідентичності ґрунтуються на визнанні декількох тез: ідентичність за своєю природою є динамічною системою, тому жодна з форм ідентичності не є остаточно завершеною, як і постійно стабільною; відмова від уявлення про ідентичність як монолітну цілісність і утвердження замість цього гетерогенності, «множинності» сучасних ідентичностей; ідентичність повинна сприйматись як конгломерат різних компонентів; усі ідентичності є індивідуальними, але немає індивідуальних ідентичностей, які були б побудовані поза межами соціальних цінностей, норм поведінки і колективних символів [10, с. 56–57].

Національна ідентичність, як відзначають дослідники, є багатоаспектним явищем, що включає в себе мову, культуру, цінності, традиції, звичаї, історичне минуле, етнічну (навіть расову) приналежність, територію проживання, релігію, громадянство, особисті й колективні вподобання й досягнення тощо [17; 18, с. 149].

Погоджуючися з таким визначенням, ми маємо передбачити в освітніх компонентах вищої освіти теми, присвячені досліджуваній проблемі. Саме територіальна й етнічна належність є факторами унікальності та ідентифіка-

ції. За конкурентними моделями нації демонструють певні спільні погляди на те, що, власне, становить націю, відрізняючи її від усіх інших видів колективної культурної ідентичності. Націю можна визначити як сукупність людей, що має власну назву, свою історичну територію, спільні міфи та історичну пам'ять, спільну масову, громадську культуру, спільну економіку та єдині юридичні права та обов'язки для всіх членів спільноти [19, с. 12–13].

Говорячи про співвідношення етнічних ідентичностей українського суспільства з національною ідентичністю та ступінь інтеграції основних етнічних груп України в політичну націю, необхідно враховувати, що етнічна ідентичність, яка є однією з найбільш стабільних у системі соціальних ідентифікацій людини, не суперечить загальнонаціональній ідентичності, але може комплементарно взаємодіяти з нею.

Саме така різноманітність етнічної, мовної, культурної, конфесійної, регіональної композиції українського суспільства представлена також у військових колективах. Від командира, керівництва військового закладу залежить, чи може така різноманітність стати єдністю або призведе до дестабілізації того чи іншого військового підрозділу.

З питання мовної ідентифікації можна стверджувати, що основними факторами її оптимізації є розвиток громадянського суспільства, створення сприятливої політичної та соціально-економічної ситуації в країні, соціально-конструктивна та збалансована мовна політика держави. Визрівання цілісної національної ідентичності, яка б об'єднувала більшість громадян України, не заперечуючи існування окремих етнічних, культурних, регіональних ідентичностей. Із поширенням української національної ідентичності не повинні дискримінуватись етнічні культури й мови етнічних спільнот, для яких мають бути гарантовані всі умови для їхнього збереження й відтворення.

Отже, одним із головних завдань суспільства та закладів вищої освіти зокрема є формування у майбутніх педагогів соціального досвіду, готовності до життя й роботи в новому, демократичному суспільстві, тому майбутній педагог повинен бути соціально компетентною особистістю.

Висновки. Потрібно зауважити, що не можна недооцінювати, коли розглядаємо проблему ідентичності, тих проблем, що існують у соціокультурній, етнокультурній і мовній сферах. Є певна дисгармонія між українською етнічною ідентичністю й ідентичністю України як держави; є дисгармонія й у середині кожного з цих рівнів ідентичності. Якою може бути еволюція цих ідентичностей у майбутньому? Це культивування ідентитету політичного громадянства як широких меж для різних етнічних і культурних ідентичностей, тобто утворення модерної української політичної нації навколо етнокультурної домінанти титульного етносу. Обличчя цієї української політичної

нації має визначатися творчою енергією як Українського народу, так і представників усіх інших національностей при взаємодії та взаємовпливі всіх чинників. Тобто Українська держава покликана забезпечувати гармонію інтересів української нації як титульної та корінних народів, національних меншин та етнічних груп – головних носіїв цінностей регіонально-локальної цивілізації України на шляху її інтеграції в європейський і світовий цивілізаційний простір [20, с. 334].

Національно-патріотичне виховання та формування і збереження української національної ідентичності відбувається в умовах інформаційної війни з використанням усіх методів маніпулювання суспільною свідомістю. Можна погодитися з тим, що досвід війни Росії проти України показує, що використання Росією інформаційно-психологічної зброї в медіапросторі шляхом агресивного впливу на свідомість та підсвідомість здійснюється за такими основними напрямками:

- дестабілізація ситуації в Україні в цілому, провокування політичних протестів, соціальних конфліктів, підлив морально-психологічного стану населення України;
- підлив обороноздатності України та боєздатності її Збройних Сил;
- підтримка дій внутрішніх деструктивних сил і колаборантів, спрямованих на знищення або завдання шкоди Українській державі й суспільству, зокрема шляхом корупції влади й політичної еліти;
- підміна соціокультурної ідентичності всього населення України або її частини, нав'язування сумнівів щодо національних цінностей і основ державності [21, р. 65–66]. Тому дуже важливо своєчасно залучати відповідні ресурси для протидії можливому впливу інформаційних воєн.

Підсумовуючи вищезазначене, зауважимо, що формування національної ідентичності як важливого складника національно-патріотичного виховання потребує особливої уваги з точки зору науки і, що найважливіше, практики. Формування національної ідентичності передбачає розроблення й реалізацію системи заходів, які в гармонійному поєднанні дозволять забезпечити оптимальні умови вирішення завдань національно-патріотичного виховання. Модель організації освітнього процесу в закладах освіти та зокрема в закладах військової освіти має надати можливість оволодіння майбутніми фахівцями системою загальноосвітніх і фахових знань, компетенцій, навичок на основі яких розвиваються особливі здатності, які в кінцевому результаті формують важливі компетентності, навички, якості сучасного громадянина, захисника Батьківщини в умовах війни. Також потрібні подальші дослідження взаємодії та взаємовпливу формування національної ідентичності та процесів національно-патріотичного виховання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Нагорна Л. П. Регіональна ідентичність: український контекст : монографія. Київ : ІПіЕНД імені І. Ф. Кураса, 2008. 404 с.
2. Олійник Л. В. Концептуальна основа виховання патріотизму молоді в умовах повномасштабного російського вторгнення. *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи*. 2023. Вип. 24, № 2. С. 100–110.
3. Ящук І., Казакова Н. Методологічні підходи до організації національно-патріотичного виховання курсантів ЗВО системи МВС і формування у них патріотизму як комплексної особистісної і базової професійної якості. *Молодь і ринок*. 2023. № 8 (216). С. 67–72.
4. Бережний Л. Г., Култаєва М. Д. Історичні наративи у стратегіях національно-патріотичного виховання. *Наука та освіта в дослідженнях молодих учених* : матеріали VI Міжнар. наук.-практ. конф. для студентів, аспірантів, докторантів та молодих учених, 18 трав. 2023. Харків, 2023. С. 208–209.
5. Триняк М. В., Руденко С. О. Феномен множинної ідентичності в контексті парадигмального повороту від інструментальної до комунікативної раціональності. *Вісник Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія*. 2023. № 3 (58). С. 58–72.
6. Шаравара Т. Особливості патріотичного і громадянського виховання молоді, початкової і базової військової підготовки у Великій Британії та Україні: порівняльний аспект. *Axis Europae*. 2025. №. 7. С. 244–256.
7. Вальденфельс Б. Топографія Чужого: студії до феноменології Чужого. Київ : ППС, 2004. 206 с.
8. Нагорна Л. Національна ідентичність в Україні. Київ : ІПіЕНД, 2002. 272 с.
9. Нагорна Л. Політична мова і мовна політика: діапазон можливостей політичної лінгвістики. Київ : Світогляд, 2005. 315 с.
10. Козловець М. А. Феномен національної ідентичності: виклики глобалізації : монографія. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. 558 с.
11. Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0527729-22#n12>. (дата звернення: 19.09.2025).
12. Фінін Г. І., Руднік Д. Г., Хряпін Е. О. Історична пам'ять як складова змісту вищої історичної освіти. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Історичні науки*. 2023. № 2 (356). С. 42–51.
13. Rudnik D. Lehrstuhl für Geisteswissenschaft die McDonaldisierung der Hochschulausbildung. *Сучасні науково-технічні дослідження у контексті мовного простору* : матеріали XI регіон. наук.-практ. конф. молодих учених та студентів (іноземними мовами). Дніпро, 2020. С. 44–46.
14. Руднік Д. Г. Місце кафедри соціально-гуманітарного профілю в освітньому просторі аграрного ЗВО. *Харківський національний університет внутрішніх справ: 20 років у статусі національного* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. Харків, 2021. С. 338–340.

15. Калиновський Ю. Ю., Аксьонова О. М. Правове виховання у вищих навчальних закладах України: проблеми та перспективи. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія. 2013. №2 (16). С. 124–133.
16. Зубенко А. С. Взаємодія особистісної і соціальної ідентичності (соціально-філософський аналіз) : автореф. дис. ... канд. філос. наук. Харків, 2005. 24 с.
17. Кургузов А. О. Мова як засіб соціокультурної самоідентифікації особистості : автореф. дис. ... канд. філос. наук. Запоріжжя, 2004. 24 с.
18. Коломієць Н. А., Муковіз О. П. Національна ідентичність як важливий чинник формування цілісної особистості: теоретичний аспект. *Суспільство та національні інтереси*. 2025. №7 (15). С. 142–154.
19. Сміт Е. Д. Національна ідентичність. Київ : Основи, 1994. 222 с.
20. Цивілізаційна ідентичність українства: історія і сучасність / авт. кол.: О. Рафальський (керівник), Я. Калакура (наук. ред.), О. Калакура, М. Юрій. Київ : ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2022. 512 с.
21. Danilyan O .G., Dzeban O. P., Hetman Y. A. Kalynovskyi Y. Y. Features of information war in the media space in the conditions of Russian aggression against Ukraine. *Cogito*. 2023. Vol. 15, iss. 3. P. 55–71.

REFERENCES

1. Nagorna, L. P. (2008). Regionalna identychnist. Kyiv: IPiEND imeni I. F. Kurasa [in Ukrainian].
2. Oliinyk, L. V. (2023). Kontseptualna osnova vykhovannia patriotyzmu v umovakh povnomasshtanogo rosiiskogo vtorgnennia. *Osvita doroslykh: teoriia, dosvid, perspektyvy – Adult education: theory, experience, prospects*, 24, 2, 100–110 [in Ukrainian].
3. Yashchuk, I., Kazakova, N. (2023). Mothodologichni do organizatsii natsionalno-patriotychnoho vykhovannia kursantiv ZVO systemy MVS I fprmuvannia u nykh patriotyzmu yak kommleksnoi osobystisnoi I bazovoi profesiinoi yakosti. *Molod' i rynek – Youth and the market*, 8, 216, 67–72 [in Ukrainian].
4. Berezhnyi, L. H., Kul'taieva, M. D. (2023). Istorychni naratyvy u strategiiakh natsionalno-patriotychnoho vykhovannia. *Nauka ta osvita v doslidzhenniakh molodykh uchenykh* : proceedings of the 6-th International scientific and practical conference of the students, doctoral students and young students. Kharkiv. 208–209 [in Ukrainian].
5. Trynyak, T. V., Rudenko, S. O. (2023). Fenomen mnozhynnoi identychnosti v konteksti paradygmального povorotu vid instrumentalnoi do komunikatyvnoi ratsionalnosti. *Visnyk Natsional'noho yurydychnoho universytetu imeni Yaroslava Mudroho. Seriya: Filosofiia, filosofiia prava, politolohiia, sotsiolohiia – The Bulletin of Yaroslav Mudryi National Law University. Series: Philosophy, philosophy of law, political science, sociology*, 3(58), 58–72 [in Ukrainian].

6. Sharavara T. Osoblyvosti patriotychnoho I gromadianskogo vykhovannia molodi, pochatkovoi i bazovoi viiskovoi pidgotovky e Velykii Brytanii ta Ukraini: porivnialnyi aspect. *Axis Europeae*, 7, 244–256 [in Ukrainian].
7. Valdenfels, B. (2004). Topografii Chuzhogo: studii dp fenomenologii Chuzhogo. Kyiv: PPS [in Ukrainian].
8. Nagorna, L. (2002). Natsionalna identychnist v Ukraini. Kyiv: IPiEND [in Ukrainian].
9. Nagorna, L. (2005). Politychna mova I movna polityka: diapason moyhlyvostei politychnoi lingvistyky. Kyiv: Svitogliad [in Ukrainian].
10. Kozlovets, M. A. (2009). Fenomen natsionalnoi identychnosti: vyklyky globalizatsii. Zhytomyr: ZhDU Ivan Franko University Press [in Ukrainian].
11. Kontsepsiia natsionalno-patriotychnoho vykhovannia v systemi osvity Ukrainy. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0527729-22#n12>. [in Ukrainian].
12. Finin, H. I., Rudnik, D. H., Khriapin, E. O. (2023). Istorychna pamiat' yak skladova zmistu vyshchoi istorychnoi osvity. *Visnyk Luhanskoho natsionalnogo universytetu imeni Tarasa Shevchenks. Istorychni nauky – Visnyk of the Luhansk National University named after Taras Shevchenko. Historical Sciences*, 2(356), 42–51 [in Ukrainian].
13. Rudnik, D. (2020). Lehrstuhl für Geisteswissenschaft die McDonaldisierung der Hochschulausbildung. *Suchasni naukovo-tekhnicni doslidyheniia u konteksti movnogo prostoru*: Proceeding of the XI regional scientific and practical conference of the young scientists and students (in foreign languages). Dnipro, 44–46 [in Ukrainian].
14. Rudnik, D. H. (2021). Mistse kafedty sotsialno-humanitarnogo profilu v osvitniomu prostori agrarnogo ZVO. *Kharkivskiy natsionalnyi universytet vnutrishnikh sprav: 20 rokiv u statusi natsionalnogo*: proceeding of the international scientific and practical conference. Kharkiv, 338–340 [in Ukrainian].
15. Kalynoskyi, Yu. Yu., Aksionova, O. M. (2013). Pravove vykhovannia u vyshchykh navchalnykh zakladakh Ukrainy: problem ta perspektyvy. *Visnyk Natsionalnogo yurydychnoho universytetu imeni Yaroslava Mudroho. Seriya: Filosofiia, filosofiia prava, politolohiya, sotsiolohiya – The Bulletin of Yaroslav Mudryi National Law University. Series: Philosophy, philosophy of law, political science, sociology*, 2(16), 124–133.
16. Yubenko, A. S. (2005). Vzaiemodiia osobystisnoi i sotsialnoi identychnosti (sotsialno-filosofskyi analiz). Extended abstract of candidate's thesis. Kharkiv [in Ukrainian].
17. Kurguzov, A. O. (2004). Mova yak zasib sotsiokulturnoi samoidentifikatsii osobystosti. Extended abstract of candidate's thesis. Zaporizhzhia [in Ukrainian].
18. Kolomiets, N., Mukoviz, O. (2025). Natsionalna identychnyst' yak vazhlyvyi chynnyk formuvannia tsilisnoi osobystosti. *Suspilsvo ta natsionalni interesy – Society and national interests*. 7(15), 142–154 [in Ukrainian].
19. Smit, E. D. Natsionalna identychnist. Kyiv : Osnovy [in Ukrainian].
20. Tsivilizatsiina identychnist ukrainstva: istoriia i suchansist. O. Rafalskii (et. al.). Kyiv: IPiEND im. I. F. Kurasa NAN Ukrainy [in Ukrainian].
21. Danilyan, O. G., Dzeban, A. P., Hetman, Y. A., Kalynovskyi, Y. Yu. (2023). Features of information war in the media space in the conditions of russian aggression against Ukraine. *Cogito*, 15(3), 55–71.

Finin Heorgii Ivanovych, Doctor of Philosophical Sciences, Professor,
Professor of the Department of History, Archaeology and Humanities
Municipal Establishment «Kharkiv Humanitarian Pedagogical Academy»
of Kharkiv Regional Council, Kharkiv, Ukraine

NATIONAL-PATRIOTIC EDUCATION IN THE CONTEXT OF FORMATION OF NATIONAL IDENTITY

The article substantiates the importance of the formation of national identity in modern society. It is found that the main tasks of national-patriotic education in wartime are the formation of high self-awareness and patriotism, active life position, and national dignity among citizens of Ukraine. The interaction and mutual influence of the formation of national identity and the processes of national-patriotic education are studied.

Keywords: war, education, worldview, culture, patriot, national-patriotic education, national identity.

